

KOMPETENCJE REFERENDARYA SĄDOWEGO W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

*Mgr Resztak I.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Promotor ks. dr hab. Sylwester Kasprzak*

W postępowaniu cywilnym ustawodawca szczegółowo w sposób pozytywny określił uprawnienia, które leżą w gestii referendarza sądowego [art. 47¹ KPC]. Zgodnie z regulacją zawartą w art. 47¹ KPC są to, jak wskazano to już wyżej, czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie.

Uwzględniając wskazane wyżej zróżnicowane metody określania kompetencji referendarza sądowego do tych czynności, ograniczając ich zakres do wydziałów cywilnego, zaliczyć należy:

- wydawanie nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 3531 § 2 KPC) oraz wydawanie zarządzeń w postępowaniu upominawczym (art. 4971 § 3 KPC),
- wydawanie europejskich nakazów zapłaty (art. 50516 § 2 KPC) oraz wydawanie zarządzeń w europejskim postępowaniu nakazowym (art. 50516 § 3 KPC),
- czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego (art. 5091 § 3 KPC),
- nadawanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, orzeczeniom sądu prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu, jak również ugodom zawartym przed sądem; orzeczeniom referendarza sądowego prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu, innym orzeczeniom, ugodom i aktom, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej; a

także aktom notarialnym z wyłączeniem przypadków wymienionych w art. 7781,787, 7871, 788, 789 KPC (art. 781§ 11 KPC),

- stwierdzanie wykonalności europejskich nakazów zapłaty (art. 7956 § 2 KPC),
- wydawanie zaświadczeń dotyczących orzeczeń wydanych w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń (art. 7958 § 2 KPC) oraz wydawanie zarządzeń w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń (art. 50522 § 2 KPC),
- stwierdzanie prawomocności orzeczeń (art. 364 § 2 KPC),
- szczegółowe wyliczenie kosztów według zasad określonych przez sąd (art.108 § 1 KPC),
- orzekanie o ustanowieniu albo odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (art. 123 § 2 KPC),
- orzekanie o zwolnieniu od kosztów sądowych (art. 118 KSCywU),
- ustalanie należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron (art. 93 KSCywU.),
- odraczanie lub rozkładanie na raty należności sądowych na zarządzenie prezesa sądu rejonowego lub okręgowego (art. 125 KSCywU),
- wydawanie zarządzeń o zwrocie opłaty (art. 82 KSCywU),
- wydawanie zarządzeń w ramach tzw. postępowania naprawczego (art. 130-1304 w zw. z art. 1305 KPC),
- ustanowienie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu (art. 144 § 4 KPC),
- obecność przy przeprowadzeniu dowodu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość (art. 235 § 2 KPC),
- zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej (art. 773 § 11 KPC) oraz dalszy tytuł (art. 7732 § 1 KPC),
- czynności dotyczące wyjawienia majątku, z wyłączeniem stosowania środków przymusu (art. 9202 KPC),
- czynności z zakresu pomocy prawnej z wyjątkiem przeprowadzania dowodów (art. 1130 § 2 KPC),[1]

Wskazany zakres czynności referendarza sądowego jest szeroki, przy czym ciągle proponowane są nowe obszary, gdzie angażowanie sędziego jest zbędne, a czynności takie może wykonywać referendarz sądowy. Wskazanego wyżej zakresu nie uznaje się jednak za wyczerpujący. Zarówno w teorii, jak i praktyce przyjmuje się bowiem, że zakres czynności referendarza sądowego obejmuje chociażby wydawanie orzeczeń, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 42, 5–9 KPC [2, s. 19], skoro, zgodnie z art. 398²²§ 1 KPC, na orzeczenia te przysługuje skarga. Tak zmodyfikowany przez art. 394 § 1 pkt 1, 2, 42, 5–9 KPC oparty na regulacji zawartej w art. 398²² § 1 KPC zakres czynności trudno przyjąć jednak bez uwag polemicznych przez wzgląd na charakter znajdujących się w tym katalogu niektórych czynności.

W praktyce wymiaru sprawiedliwości istnieją w tym zakresie dwa podejścia: wąskie, uzasadniane treścią art. 47¹ KPC, przyjmujące, że dla każdej czynności referendarza sądowego szukać należy wyraźnej podstawy ustawowej, tj. że referendarz sądowy wykonywać może tylko i wyłącznie czynności wyraźnie

wymienione w ustawie oraz drugie, szerokie, przyjmujące dla czynności referendarza sądowego pełny, wskazany wyżej zakres. Tytułem uzasadnienia drugiego ze stanowisk powołać by należało, wskazując w pewnym sensie na niekonsekwencję ustawodawcy, wspomniany już wyżej art. 398²² § 1 KPC, następnie np. art. 509¹ § 3 KPC, gdzie posługując się swoistą klauzulą generalną ustawodawca wskazuje na wykonywanie czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem jednak prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. Tytułem zaś uzasadnienia pierwszego ze stanowisk w argumentacji powołać by należało literalne brzmienie art. 47¹ KPC.

Wspomnieć należy w tym miejscu m.in. o regulacji zawartej w art. 781 § 11 KPC, zgodnie z którą tytułom, o których mowa w art. 777 § 1, 11 3–6 i § 3 KPC, klauzulę wykonalności może nadać także referendarz sądowy, wyłączając przypadki wymienione w art. 7781, 787, 7871, 788 i 798 KPC. I tak art. 781 § 11 KPC nie wskazuje na inne czynności, które pojawiają się w praktyce w związku z nadaniem klauzuli wykonalności, tj. np. oddalenie wniosku, czynności zmierzające do usunięcia braków formalnych i fi skalnych wniosku, jak również sprostowanie orzeczenia czy postanowienie w przedmiocie stwierdzenia niewłaściwości miejscowej sądu w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności. W tej sytuacji przyjęcie wąskiej interpretacji, ograniczającej czynności referendarza sądowego jedynie literalnie do nadania klauzuli wykonalności, prowadziłyby do, w swojej istocie, absurdalnego wniosku, że referendarz sądowy może nadać klauzulę wykonalności, nie może natomiast wydać zarządzenia w przedmiocie uzupełnienia braków czy też oddalić wniosku, a w konsekwencji do przerzucenia czynności w tym zakresie na sędziego, co z pewnością przeczyłoby idei wprowadzenia do polskiego postępowania cywilnego referendarza sądowego. Chcąc ograniczyć kompetencje referendarza sądowego w tym zakresie ustawodawca wyraźnie w treści art. 781 § 11 KPC wyłączył te przypadki, w których klauzula wykonalności ma charakter konstytutywny, rozstrzygając o legitymacji do wszczęcia egzekucji na rzecz lub przeciwko osobom niewymienionym w tytule (art. 7781, 787, 7871, 788 i 798 KPC).

Z punktu widzenia charakterystyki zakresu czynności referendarza sądowego oraz samych czynności we wskazanych wydziałach sądów istotne znaczenie ma również właściwa systematyka czynności procesowych. W doktrynie obserwuje się w tym zakresie słuszny podział, szeregujący czynności według kryterium ich przydatności dla poszczególnych przejawów działania w procesie. W ten sposób wyróżnia się czynności należące do zakresu kierowania procesem, należące do zakresu zbierania materiału procesowego oraz czynności wchodzące w zakres opracowywania materiału procesowego i wreszcie czynności wchodzące w zakres tzw. załatwiania procesu [3, s. 20].

Zdaniem części przedstawicieli doktryny, jak również praktyki wymiaru sprawiedliwości, referendarz sądowy jest odrębnym od sądu organem procesowym i nie działa jako sąd, ustawa wyposaża go zaś tylko w niektóre kompetencje sądu. Stanowisko to nie jest jednak jednolite, co w sposób wyraźny widoczne jest w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem znacznej części doktryny, jak również praktyków, ani treść zdania drugiego art. 471 KPC, zgodnie z którym w zakresie powierzanych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że

ustawa stanowi inaczej, ani też umiejscowienie omawianego przepisu nie przesądza o tym, że referendarz ma prawo orzekać jako sąd. Zdania przeciwne argumentowane są właśnie treścią art. 471 KPC. Polemika przekłada się w praktyce w zakresie postępowania cywilnego chociażby na konstrukcję komparycji orzeczeń referendarza sądowego[4, s. 554].

I w tym zakresie, nie opowiadając się za którąkolwiek z konstrukcji, pamiętać należy o powołanej już wyżej regulacji art. 2 § 1 PrUSP, zgodnie z którą zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują sędziowie oraz regulacji zawartej w § 2 art. 2 PrUSP, zgodnie z którą zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi. Nie wydaje się wobec powyższego, aby były podstawy do różnicowania komparycji pochodzących od referendarza sądowego i sędziego biorąc pod uwagę przede wszystkim literalne brzmienie zdania drugiego art. 471

KPC, zgodnie z którym w zakresie powierzanych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu[5, s. 32].

Analizując uprawnienia referendarza pod kątem czynności, jakie wykonuje, polemiczna wydaje się kwestia przypisania referendarzowi czynności *sensu stricto* w zakresie kierownictwa procesowego, zbierania materiału procesowego oraz czynności wchodzących w zakres opracowywania materiału procesowego. Taki zakres czynności pojawi się z pewnością w postępowaniu upominawczym czy też postępowaniu w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności np. b.t.e., nie będzie to jednak w pełnym tego słowa znaczeniu kierowanie procesem, zbieranie materiału procesowego, opracowywanie materiału procesowego, a wreszcie załatwianie. Czynności te w przypadku referendarza sądowego w porównaniu z czynnościami sędziego będą bardzo ograniczone z uwagi na swoistość posiadanych kompetencji. W pewnym, wynikającym ze specyfiki pozycji ustrojowej referendarza sądowego, zakresie mamy też z pewnością do czynienia ze zbieraniem materiału procesowego oraz czynnościami wchodzącymi w zakres opracowywania materiału procesowego[6, s.696], w większości jednak te czynności będą mieć charakter mocno ograniczony, wręcz incydentalny w porównaniu z czynnościami podejmowanymi przez sędziego.

Bibliografia:

1. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., *Kodeks postępowania cywilnego*. Dz.U. Nr 43, poz. 296.
2. Wiśniewski T., *Komentarz do art. 398(22) KPC*, stan prawny 6.04.2015 r., LEX 2015.
3. Waligórski M., *Polskie prawo procesowe cywilne. Dynamika procesu*, Warszawa 1947.
4. Waligórski M., *Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu*, Warszawa 1947.
5. Siedlecki W., *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1968.
6. Siedlecki W., *Czynności procesowe*, PiP 1951, Nr 11.